

3. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>.

4. Определение агрессии. Утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи ООН от 14 декабря 1974 года. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/GAres3314.html>.

Доценко Олена Леонідівна,
доцент кафедри української мови
Національного університету «Києво-
Могилянська академія», кандидат
філологічних наук, доцент

БАГАТОГОЛОСНЯ УКРАЇНИ: ДИСКУРС НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Україна має давні традиції унормування мовного питання. За відсутності спеціального нормативного акта, який би врегулював статус мов представників національних та етнічних меншин, а також регіональних мов, перелік таких меншин наведений у Законі України *Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин*, ухваленому Верховною Радою України 2003 року. Статтею 2 цього документа визначено, що «положення Хартії застосовуються до мов таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської» [1]. Ухвалений з другого разу, цей нормативний акт і визначені українським законодавством положення Хартії, що застосовуються до названих мов, були цілком зорієнтовані на розширення сфер використання російської мови.

Розмитість визначень ключових понять Хартії та закону, яким її ратифіковано в Україні, призвела до порушення питання про необхідність перегляду положень Хартії щодо їх відповідності Закону *Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов та мов меншин* і мовного законодавства України в цілому. Відповідно до норм аналізованого закону про ратифікацію Хартії однакового правового статусу набули національні мови, які є державними у країнах, де відповідні нації є титульними (білоруська, болгарська, грецька, молдавська, німецька, польська, російська, румунська, словацька, угорська); кримськотатарська – мова корінного етносу України; гагаузька – мова етносу, значна частина представників якого живе в Бесарабії. Неоднозначною видається ситуація з виокремленням з-поміж меншин, на які поширена дія Хартії, – єврейської, адже в жодному документі не йдеться про те, яка саме мова має отримувати державну підтримку в Україні, – їдиш (мова східноєвропейських євреїв, яка не є офіційною мовою держави Ізраїль, якою проте створені визначні твори єврейської культури, що стали надбанням України й усього світу) чи іврит (державна мова в Ізраїлі), а можливо, й обидві ці мови. Зауважмо, що в цьому законі

не йдеться про ромську мову, попри значну чисельність ромів в Україні. З усього видно, що укладачі мовних законів не надто переймалися долею мов і титульної нації, і національних та етнічних меншин України, орієнтувався на розширення сфер використання російської мови. Натомість держава має дбати про пріоритетні державницькі засади у формуванні мовної політики, які б згуртовували громадян України різних національностей, а не ділили суспільство на «русскоязычних» і українськомовних.

Урегулювання питань мовної політики має відбуватися шляхом уточнення чинних законодавчих регламентацій з урахуванням усіх аспектів мовної, культурної і політичної взаємодії представників титульної нації та національних / етнічних меншин. Так, Польща й Україна як держави-сусіди визнали право національних меншин одна одної на захист їхніх мов у встановленому законом порядку. В Україні функціонують 5 шкіл, де частина предметів викладається польською мовою, а частина українською.

Інакше ситуація складається з угорською та румунською меншинами, які не настільки інтегровані в життя українського суспільства, як поляки. Румуни, які компактно живуть у Герцаївському, Глибоцькому й Сторожинецькому районах Чернівецької області, та угорці Берегівського району Закарпаття майже одноставно визнають рідною свою національну мову (румуні – 91,9 %, угорці – 95 % за переписом 2001 р.), і в цьому не було б нічого загрозливого для цілісності України, якби представники цих меншин визнавали українську мову як державну, а отже, обов'язкову для вивчення та використання в публічних сферах життя суспільства. Попри напружену ситуацію з оволодіння етнічними румунами української мови, уряди й дипломатичні корпуси обох країн принаймні намагалися в 2017 році це питання врегулювати. Результатом таких перемовин мав стати протокол про співробітництво між міністерствами освіти на 2017–2020 рр., який передбачав би взаємні гарантії мовних прав нацменшин. Проте цей документ так і не набув чинності.

За переписом 2001 р. лише 49,1 % угорців володіють українською. Оскільки на державному рівні не діє стратегія інтеграції регіону до життя українського суспільства, то Угорщина потужно фінансує проугорські сектори суспільно-політичного, культурного, економічного життя регіону (активно поширюється інформація про те, що Уряд Угорщини виділив 2,5 мільярди форинтів (понад 7.500.000 євро) на широкомасштабну програму підтримки угорської культури на Закарпатті), а Берегівщина й Виноградівщина дедалі активніше заявляють про сепаратистські настрої, зокрема про Притисянську угорську автономію. Натомість Україна поки не має задекларованих адекватних заходів впливу на ситуацію. Тим часом регіон, потужно фінансований з урядового фонду Бетлена Габора, втрачає будь-який інтерес до життя українського суспільства. Наслідком цього є

цілковита мадяризація, відсутність бажання інтегруватися до українського суспільства. Очевидно, таку ситуацію потрібно виправляти, і одним з варіантів її поліпшення є створення освітніх закладів інноваційного типу, де учні, представники національних та етнічних спільнот, навчалися б українською та рідною мовами.

3-поміж мов сусідніх держав єдина, якій загрожує зникнення, – це білоруська, особливо зараз, в умовах фактичної окупації території Білорусі Російською Федерацією. Саме щодо білоруської мови актуальним є положення Хартії про мови меншин. Але держава Білорусь, офіційною мовою якої стала російська, ніколи не порушувала питання про мовні права білорусів в Україні.

Особливого правового статусу набувають мови народів, які мають власні національні держави, не є сусідами України, але здавна і здебільшого компактно живуть на території. Йдеться про мови діаспор, яких в Україні – п'ять (болгари, вірмени, греки, євреї, німці). Феномен таких національно-мовних утворень досить цікавий, і держава має враховувати його під час формування мовної політики, адже жива розмовна мова таких діаспор відрізняється від літературної мови тих країн, де вони є національними. Наприклад, слід диференціювати болгарську національну літературну мову та мову болгарської національної меншини Одещини. Очевидно, що засобом національної самоідентифікації українських болгар буде той живомовний варіант, який через відсутність постійного контакту з матірньою мовою відрізнятиметься від болгарської літературної. Натомість вивчатимуть у закладах освіти, використовуватимуть у місцевих ЗМІ саме літературну мову Болгарії. Схожу ситуацію маємо і з мовами українських вірмен, греків, євреїв, німців.

Специфічного статусу в Україні набула ромська спільнота, «створення належних умов для захисту та інтеграції в українське суспільство» [2] якої визначене спеціальним документом – *Стратегією захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року* (2013), схваленою Указом Президента України від 8 квітня 2013 р. № 201/2013. Щоправда, жодного слова про ромську мову в аналізованому нормативному акті немає, попри те, що з-поміж документів, які стали «правовою основою для розроблення і реалізації цієї Стратегії», згадується Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. А саме ромська мова потребує уваги і лінгвістів, і освітян, і політиків, які мали б урахувати традиції ромської писемності, розвинути їх і зберегти.

Подібною в контексті регламентації мовних прав видається ситуація з гагаузами, які разом із кримськими татарами та караїмами є носіями тюркських мов. Мовні й етнічні права гагаузів не затверджені спеціальними нормативними актами, але цей народ докладає зусиль, щоб зберегти свою національну самобутність.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: 15.05.2003 (закон) № 802-IV (Укр.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text>.

2. Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року: 08.04.2013 (стратегія) № 201/2013 (Укр.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/201/2013#Text/>

Дружененко Раїса Сергіївна,
доцент кафедри української мови
Київського університету імені Бориса
Грінченка, кандидат педагогічних наук,
доцент

ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕКСТІВ ЗАДЛЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПРАВНИКА

Інтерпретація професійно орієнтованого тексту як ефективного засобу навчання мови має місце в сучасному дидактичному дискурсі: науково обґрунтованими є положення про зміст, умови та закономірності використання, критерії відбору, очікувані освітні результати. Професійно орієнтовані тексти науковці розглядають як засоби розширення фахових знань, формування фахової компетентності, мовнокомунікативних навичок.

Метою нашого дослідження є визначення пріоритетних положень щодо використання професійно орієнтованого тексту на заняттях із культури мовлення для студентів правничих спеціальностей та презентація низки спеціально розроблених вправ.

Тенденцію залучення корпусу професійно орієнтованих текстів під час навчання майбутніх фахівців правничої сфери пояснюємо кількома причинами: по-перше, необхідністю реалізації мотиваційного чинника (мотивація з'являється і зміцнюється за умови занурення у професійний дискурс); по-друге, наближеністю до потреб самого студента (потреба здобути глибоку професійні знання, потреба проаналізувати сучасну юриспруденцію як феномен, потреба здобути елементарний юридичний досвід та ін.); по-третє, відповідністю сучасним дидактичним підходам – професійно орієнтованому, компетентнісному, текстоцентричному, комунікативному [4].

Професійно орієнтованими текстами для студентів правничих спеціальностей називаємо ті тексти, які є одиницями юридичного дискурсу – тексти різні за формою, стилем, жанром, типом мовлення, що є конкретними прикладами ситуацій у правничій сфері. У доборі професійно орієнтованих текстів керуємося деякими лінгвістичними науковими здобутками про феномен юридичного дискурсу, зокрема про *типи* (законодавчий; усний судовий; письмовий судовий;